

ROMAN

YAŞAYANLAR VE DİĞERLERİ

JOSÉ EDUARDO
AGUALUŞA

PORTEKİZCE ASLINDAN ÇEVİREN
BENGİ DE SA MATOS PAIXAO

TİMAS
T

Deniz, tıpkı biraz eğri duran bir tablo misali, Daniel Benchimol'un oturma odasının penceresinde asılı durmaya devam ediyordu, ama üç yıl önce adaya geldiği zamanki haliyle alakası yoktu. Birçok kez yüzmüştü bu denizde. Dalgaların ve gelgitlerin ne zaman meydana geleceklerini bilirdi. Karakların, kalyonların, dhovların ve pangaioların¹ enkazlarının dinlendikleri yerleri bilirdi. Sahillerin ve adaların hepsini gezmişti. Balinalarla yüze gelmiş, onları göç ederlerken izlemişti.

Mekânlar, onlar yakından tanımaya başladığımızda bize farklı görünmeye başlarlar. Yazar, sandalyeyi pencerenin kenarına çeker ve ışığa karşı oturup soğuk çayını yudumlar. Moira şişmiş göbeğini iki eliyle tutarak uyumaktadır. Muhteşem bir Nisan akşamüstünde, Cape Town'daki kolonyal evin geniş verandasında tanıştığı kadın ile aynı kişi değildir artık.

Yakınlık, cennettir –aynı zamanda cehennem. Biz, henüz tanışmadığımız kişilere âşık oluruz. Aşk, yakınlık devreye girdikten sonra şehvetin başına gelen şeydir. Tabii şanslıysak. O, Daniel, şanslıydı. Moira ve onun adasıyla tanışmıştı.

1 Afrika ve Asya'da kürek yardımı ile kullanılan, küçük bir gemi türü. (ç.n.)

Spor ayakkabılarını giydiği gibi sabahın tuzlu esintisine karışır. Önce kıyının kenarında yer alan Combatentes Sokağı’nda, sonra da Aziz Antonio Kilisesi’ne varıncaya dek sahilde koşar. Çocuklar ona yol boyunca, “Hadi, Daniel ağabey!”, “Daha hızlı, ağabey!” diyerek tezahürat ederler. Arkasını döner ve evin yolunu tutar. Moira onu mutfakta beklemektedir, masa hazırdır. Ona bir bardak uzatır.

“Bizim limonların suyu. İçsene!”

Daniel söyleneni yapar. Hızlıca duş alır ve masaya oturur.

“Yazarlarımızın hepsi geldi mi?” diye sorar. O sırada pirinç unu ve hindistan cevizi sütünden yapılmış bir ekmeği kesmektedir. Üzerine yer fıstığı ezmesi sürer: “Bize çok iş çıkaracaklar.”

“Eğlenceli olacak,” diye cevap verir Moira. “Ve hayır, henüz hepsi gelmedi. İyi bir ekibimiz var. İyi geçecek.”

Üzerinde *bubu* tarzı geniş bir elbise olmasına rağmen, dokuz aylık karnını gizlemeyi başaramaz. Kalın rastalarını kırmızı ve yeşil renklerdeki uzun bir türbanın içine sakladığı için yüzü uzun görünmektedir.

“Kızımız nasıl?”

“Oğlumuz! Şimdi uyuyor.”

“O bir kız. Bundan eminim. Adını Tetembua koyacağız.”

“Ha kız ha erkek, artık ona hoşçakal de çünkü işe gitmem gerek.”

Daniel onu önce karnından, sonra da dudağından öper. Moira evden çıkar. Ofise girer ve bilgisayarının başına oturur. Yarım saat boyunca yazar. Telefona yeni bir mesaj geldiğini bildiren sesi duyar. Mesajı gönderen Uli Lima Levy'dir:

“Bugün planın ne?”

“Uyanmanı bekliyordum,” der Angolalı. “Seninle buluşmayı planlıyordum.”

Uli adaya bir gün önce gelmişti. İspanya, Fransa ve Almanya'ya yaptığı uzun yolculuklardan sonra yorgun düşmüştü. Moira'nın, dürüst yemekleri olan bir restoran olarak tarif ettiği Karibu'da yemek yemişlerdi. Ona göre bu dürüst yemekler, tarım ilacı katılmış sebzelerle, tavuk çiftliklerinde üretilen tavuklarla ve kültür balıkla- rıyla hazırlanmış endüstriyel yemeklerdi. Zencefil soslu ton balığı yemişlerdi ve ardından Daniel, kaldıkları Villa Sands Otel'e kadar onlara eşlik etmişti. İkisi de Angolalı olan yazarlar Ofélia Eastermann ve Luzia Valente de orada kalacaktı.

Ofélia Eastermann uyandığında, dört mısra kafasında dans etmeye başlar:

“Cuma günleri gece yarısından sonra, / Ofélia gökyüzüne sonsuzluğu işlerdi. / Aynı anda, bir esinti palmiye ağaçlarının arasından geçerci, / ruhların aktığı bir nehir ve onun gürültüsü.”

Uyanır ve kırmızı kapaklı defterine kabaca not alır: “Rüyaya benzeyen çöp.”

Biri Ofélia’ya “Nerelisiniz, hanımefendi?” diye sorduğu zaman gözlerini kapatır ve yağmurlu mevsimlerde aniden dolmaya başlayan kuru nehir yataklarını görüyormuş gibi hissederci. Çalılarının arasındaki çakıl taşlı yolları, paslı gemi leşlerini, kum tepelerinin üzerinde yükselen vahşi köpekleri. Teni kırmızımsı hardal rengine boyanmış, kalın örgülü saçlarıyla bir kadın gelir gözlerinin önüne, kollarında bir kızı tutmaktadır. “Güneydenim,” diye cevap verir genellikle. Konuştuğu insanları şok etmek istediğinde, ki bu başına çok sık gelir, başka bir çözüm yolu seçer: “İçinde mutlu olduğum tüm yataklardanım.”

Bir keresinde, röportaj yapan gazetecinin bir sorusuna sinirlenmişti (“Hanımefendi, Angola’nın güneyinde doğdunuz, Lizbon’da büyüdünüz ve Rio de Janeiro’da yaşıyor-

sunuz. Peki kendinizi daha çok Angolalı mı, Portekizli mi, yoksa Brezilyalı mı hissediyorsunuz?”). Sinirlenmek bir tür sarhoşluk halidir, sinirlerine hâkim olamamıştı. Öyle bir çılgılık atmıştı ki gazeteci korkmuştu; yüzlerce kimi iyi, kimi kötü, kimi de felaket olan edebiyat portalında bu videosu vardı. “Ben palmiye ağaçlarındanı –seni kahrolasica! Angolalı da değilim, Brezilyalı da değilim, Portekizli de değilim! Nerede bir palmiye ağacı varsa oradanım! Denizlerden, ormanlardan, çayırlardanım. Henüz var olmamış bir dünyadan geliyorum: Tanrısız, kralsız, sınırları ve orduları olmayan bir yerden.”

Ofélia bu cümleden nefret ediyordu, ama yayılmasını engellemeyi başaramamıştı. Şiirlerini hiç okumamış ve okumayacak insanlar onun bu lirik atarını, ajanların kendi aralarında şifre değiş tokuşu yaptıkları gibi paylaşmaya devam ediyorlardı. Hatta Brezilya’daki yayıncısı, “Ben palmiye ağaçlarındanı –seni kahrolasica!” cümlesini tişörtlere bastırmış; bunlarkitapçılarda, edebiyat festivallerinde hâlâ satılmaktaydı. Ofélia, kitap satışlarından kazandığından daha fazlasını tişört satışlarından kazanıyordu.

Tüm bunları düşünürken ayağa kalkıp pencereden dışarı bakar. Daniel’in hız kesmeyen bir rüzgâr arkasından ittirircesine aceleyle geldiğini görür. Uli Lima, havuz kenarındaki şezlongta onu beklemektedir. Angolalı’nın aksine, etrafına sanki sürekli bir pazar gününde yaşıyormuş gibi doğal huzur yayan bir adamdır. İki arkadaşın birbirlerine sarıldıklarını gören kadın şair, erkek bir yazar arkadaşı olmasını istediğini fark eder. Ya da kadın bir arkadaş. Kadın bir arkadaşla sahip olmak ona gerçekçi gelmez, her zaman

erkeklerle daha iyi anlaşan biri olmuştur. Kitap ve fikir alış-verişinde bulunabileceği, çarpık dizeleri paylaşacağı birinin olmasını zler. İnsanların onun hakkında ne dediklerini bilir: Kstah, kıskanç, kibirli ve deli. Deli diyebilirler. Deli demeleri onu gcendirmez. Deli olmak, standart olana karşı direnmek demektir; standarttan kastettiği şey yolsuzluk, dalkavukluk, köleliktir. Kendi değerinin son derece farkında olan ve bunu saklama gereği duymayan biri olduğu için kibirli denilmesine de bir yere kadar anlar. Ona göre alçakgönüllülük, vasat insanların erdem anlayışıdır. “Ben küstah değilim,” diye düşünür, “sadece açık szlym.” Birçok insan bunu küstahlıkla karıştırır. Kıskanç mı, evet, bunun önüne geçebildiği pek söylenemez. Embesil insanların başarısı onu rahatsız eder. Mesela Daniel makul bir gazetecidir. Onun İç Savaş sırasında ortadan kaybolan bir köy hakkında yazdığı ilginç bir makaleyi okumuştu. İnsanlar onun makalelerini okumaktan hoşlandıkları ve sırtını sıvazlayıp, “Tebrikler dostum, harika yazıyorsun!” dedikleri için bu iyi kalpli adam bir yazar olabileceğini sanmıştı. Son derece toy, neredeyse çocukça denebilecek, ama yine de hoşgörü gösterilemeyecek kadar gösterişli  roman yayımlamıştı. Satışları gayet iyiydi. Bu onu şaşırtmamıştı. İnsanlar, karmaşık masallarla maskelenmiş basit hikyelerden hoşlanırlardı; konuşan zrafalar, burlesk gizemler, sunulmaya hazır hayat dersleri. Uli onu daha çok rahatsız etmekteydi çünkü, evet, onun gerçek bir yeteneği, ritmik bir duygusu, olağanüstü bir hikye yaratma isteği vardı. Adam hiç çaba sarf etmeden yazabiliyordu. Hiç ter dökmeden başarı elde ediyordu. Eski kovboy filmlerinde, kovboyları bir barda yumruklayıp tekmeleyen, on beş

haydutla kapışan ve kavganın sonunda şapkaları başlarında kalan ve kusursuz beyaz gömleklerinde tek bir kırışıklık bile olmayan o kovboyları hatırlatıyordu. Doğduğu anda boynunu kırmalılarını onun. Üstüne üstlük yakışıklı, çekici, taş kesilmiş kalpleri bile ısıtan alçak ve buğulu bir sese sahip bir adamdı. Onu kıskanıyordu –ama seve seve onunla birlikte olurdu.

Aynada kendine bakar. Son yıllarda on beş kilo almıştı. Bel çizgisi kaybolmuştu. Öte yandan göğüsleri büyümüşü, kendini güzel hissediyordu. Dolgun, darmadağınık, ona vahşilik katan saçları ve çekik, ayna gibi parlayan gözleri vardı. Gözleri yaşlanmamıştı, hâlâ insanları etkilemeyi başarıyordu. Kendine bakar ve gülümser. Ardından hafif, kiraz kırmızısı bir elbise seçer ve dudaklarını benzer bir renge boyar, havuzun yanındaki bara iner ve onu hayata geri döndürmesi için kahve aramaya başlar.

Villa Sands Otel'in sanat galerisi, balık pazarının önünde, beyaza boyanmış dikdörtgen bir binanın içindeydi. Galerinin girişi oldukça iyi aydınlatılmıştı, resimlerin ve fotoğrafların sergilendiği büyük bir odaya açılıyordu. Oradan küçük bir iç bahçeye geçiş vardı. Bar oradaydı. Cornelia Oluokun, bir masada oturup kahve içerken kocasıyla mesajlaşır. Nijeryalı yazarın önünde duran küçük kız ona dik dik bakar. Küçük kız, Cornelia'yı kaldığı otel olan Terraço das Quitanda'stan buraya kadar takip etmişti. Oldukça beyaz, kıvrıkcık ve uzun olan saçları, yumuşak bir bulut misali kafasında uçuyordu. Eğer biri o an içeri girip de geniş, mavi, bubu tarzı bir elbise giyinmiş Nijeryalıyı ve beyaz, kısa bir elbisesiyle küçük kızı bu halde görseydi, bunun bir enstalasyon olduğunu düşünürdü. Başlık, "Tanrıça ve meleği" olabilirdi.

Cornelia, "Buraya neden geldim bilmiyorum," yazar. "Pişman olmaya başladığımda uçak daha yere inmemiştii."

Pierre, "Her zaman aynı şeyi söylüyorsun," diye cevap verir. "Senin orada olman önemli. Sürekli Afrika'da ne kadar az edebiyat festivali olduğundan yakınıyoruz. Olanları desteklemeliyiz. Ayrıca, Mozambik Adası'nın fotoğraflarına baktım. Kocaman kolonyal evler, harikulade sahiller var.

Tarih ve doğa bir yerde bir araya gelmiş resmen. Zanzibar'ı hatırlatıyor. Seninle gitmeliydim.”

“Hayır. Seninle kalıp yazmaya devam etmesi gereken bendim.”

“Bu yolculuğun seni konfor alanından uzaklaştıracağını ve bunun da seni yazmaya geri döndürebileceğini söylemiştin. Hatırlıyor musun?”

“Korkunç bir fikirdi. Buradan gitmek istiyorum.”

“Ama neden?”

“şehrin yarısı harabe, diğer yarısıysa gecekondı.”

“E yani?”

“Albino bir küçük kız, beni gittiğim her yerde köpek yavrusu gibi takip ediyor.”

“Gerçekten mi?”

Cornelia, küçük kızın fotoğrafını çekip ona gönderir.

“Halüsinasyon gördüğümü mü sanmıştın?”

“Ne kadar ilginç bir kız! Hâlâ bir halüsinasyon olduğunu düşünüyorum.”

“Halüsinasyonların fotoğrafını çekemezsin.”

“Çoğunu çekemezsin. Ama senin halüsinasyonların çok gerçekçi. Bence bu seferki harikulade. Barda değil misin sen? Ona bir kruvasan ikram etsene.”

“Sence burada, bu çukurda kruvasan mı var?”

“O zaman bir tost al. Bir şeyler bul. Adı ne?”

“Nereden bileyim adını!”

“Sorsana adı neymiş.”

“Portekizce bilmiyorum.”

“İngilizce sor o zaman. Dili konuşmasa bile anlayacaktır.”

Cornelia telefonu bırakır ve küçük kıza döner:

“Adın ne?”

Kız başını sallayarak kafasındaki görkemli bulut yığınının hafifçe hareket etmesine neden olur:

“Ainur,” der mırıldanarak.

Cornelia telefonu eline alır. Yazmaya başlar:

“Adı Ainur’muş.”

“Şimdi ona yiyecek bir şeyler ısmarla.”

Küçük kız arkasını döner ve kaçır.

Cornelia, “Kaçtı,” diye cevap verir kocasına. “Çocuklar benden korkarlar.”

“Fotoğrafta korkmuş gibi görünmüyordu. Büyülenmiş gibiydi. Seni ilk gördüğümde benim yüzümde de aynı ifade vardı.”

“Senin adını sorduğumda kaçmamıştın ama.”

“Şaşkınlık içindeydim. Korkmuştum. Kaçmak istemiştım, ama bu imkânsızdı. Eğer yanlış hatırlamıyorsam, önümüzde sekiz yüz kişi vardı ve hepsi senin için oradaydı.”

“Ha! Ha! Beni bir tek sen güldürebilirsin.”

“Bu benim uzmanlık alanım ve kaderim. Seni gülümsetmek için yaşıyorum. Unutma ki ben senin yolunu aydınlatmak için görevlendirildim.”

Cornelia Oluokun içtenlikle gülümser. Garsonu çağırır, zayıf ve utangaç bir kız yavaşça ona doğru yaklaşır. Bir tane daha kahve ve kruvasan ister. Evet, burada kruvasan vardır ve hiç de fena değildir.

Jude D’Souza’yı, yüzyıllar önce Goa’dan getirilen eski Hint-Portekiz mobilyalarından daha mutlu eden tek şey ışıktı. Onu ayakta tutan hava, eski Capitães-Generais Sarayı’nın geniş salonlarını dolduran saygıdeğer koltuklar, sohbet sandalyeleri, masalar ve sıralardan çok daha eski görünüyordu. Zemini yaldızlayan ve mobilyaların köşelerini yumuşatan ihtişam, bina 1610’da Cizvit Cemiyeti için bir okul olarak hizmet etmek üzere inşa edildiğinden beri orada saklanmış gibiydi. Makul bir İngilizcesi olan ve tanıştığı ilk Nijeryalı’nın adada ne yaptığını bilmek isteyen hevesli bir genç olan rehberi dinlerken telefona tarihi not eder.

Jude, denize bakan pencerelerden birinin yanında onun yakışıklı yüzünün ve kadim bir parıltıyla süslenmiş Arap hatlarının fotoğrafını çekip çekemeyeceğini sorar. Genç adam güler (adı Juma’dır) ve karnını içeri çekip göğsünü şişirerek poz verir. Yazar, çantasından Leica marka fotoğraf makinesini çıkarır ve üç poz çeker. “Tamam!” der ve Juma kendini serbest bıraktığı anda bir poz daha çeker. Ardından bir masanın fotoğrafını çeker. İki fotoğrafı önce iPhone’una, sonra da Instagram’a yükler. İlk fotoğrafın altına “Juma, Mozambik Adası Müzesi’nin rehberi, bana ölmüş bir zamanın ışığını gösterirken,” yazar. İkincinin

altına ise, “Böyle bir masam olsaydı şüphesiz daha çok yazardım. Kesinlikle daha iyi yazardım,” diye not düşer.

Bir saat sonra Mozambik Adası Müzesi’nden ayrılırken Instagram’ı yoklama isteğine karşı koyamaz. Fotoğraflardan her birine üç binden fazla beğeni ve yüzlerce yorum gelmiştir.